

LIETUVOS BANKAS
EUROSISTEMA

PASKOLŲ TURINČIŲ NAMŲ ŪKIŲ FINANSINĖS BŪKLĖS APŽVALGA

2020

Apžvalgą parengė Lietuvos banko Ekonomikos ir finansinio stabilumo tarnyba.

Leidžiama perspausdinti švietimo ir nekomerciniais tikslais, jei nurodomas šaltinis.

© Lietuvos bankas
Gedimino pr. 6, LT-01103 Vilnius
www.lb.lt

APŽVALGOS TIKSLAI, SĄVOKOS IR PRINCIPAI

Paskolų turinčių namų ūkių finansinės būklės stebėseną ir nuolatinę duomenų apie namų ūkius analizę yra svarbi vertinant kredito įstaigų kredito riziką, tiriant finansų sistemos būklę ir stabilumą. Siekdamas užpildyti namų ūkių tyrimų spragą, Lietuvos bankas 2013 m. pradžioje sukūrė Namų ūkių finansinės stebėsenos informacinę sistemą (NŪFSIS). Šioje apžvalgoje naudoti nuasmeninti šios sistemos duomenys.

NŪFSIS – tai informacinė sistema, sujungianti Lietuvos banko Paskolų rizikos duomenų bazės (PRDB), Gyventojų registro tarnybos duomenų bazės ir Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos (toliau – „Sodra“) duomenų bazės informaciją.

Namų ūkių finansinės būklės apžvalga apima tik paskolų turinčius fizinius asmenis, Lietuvos Respublikos rezidentus, apie kuriems suteiktas paskolas informacija pateikta į PRDB. Duomenis į PRDB apie paskolas gavėjus ir jiems suteiktas paskolas teikia Lietuvos Respublikoje įregistruoti bankai (kartu jie teikia ir savo kontroliuojamų įmonių – lizingo bendrovių – duomenis), užsienio bankų filialai, Lietuvos centrinė kredito unija, kredito unijos, vartojimo kredito davėjai, tarpusavio skolinimo platformos. Paskolų turintis namų ūkis (toliau – namų ūkis) apibrėžiamas kaip paskolų turintis fizinis asmuo, jo sutuoktinis (jei asmuo susituokęs) ir abiejų sutuoktinių bendrai bei su kitais asmenimis turimi vaikai iki 18 metų. 2019 m. trečiojo ketvirčio pabaigoje tokių namų ūkių NŪFSIS duomenų bazėje buvo 644 tūkst. – tai apima 1,4 mln. Lietuvos gyventojų.

Šioje apžvalgoje analizuojamos namų ūkio pajamos apima namų ūkio draudžiamąsias pajamas, kurios apibrėžiamos kaip visos fizinio asmens pajamos, iš kurių Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatyme nustatyta tvarka skaičiuojamos ir privalo būti sumokamos valstybinio socialinio draudimo įmokos, taip pat apskaičiuotos ligos, motinystės, tėvystės, profesinės rehabilitacijos, ligos dėl nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų valstybinio socialinio draudimo pašalpos bei nedarbo valstybinio socialinio draudimo išmokos. Į apžvalgą nepatenka informacija apie pajamas asmenų, dirbančių su verslo liudijimais, gaunančių dividendus ar pajamas iš užsienio, ir kitas pajamas, kurios nefiksuojamos „Sodros“ duomenų bazėje. Informacija pateikiama apie pajamas neatskaičius mokesčių.

Apžvalgoje visada rašoma apie unikalias paskolas. Skirtingi namų ūkiai gali turėti tą pačią unikalą paskolą. Tokiu atveju paskola priskiriama kiekvienam šią paskolą turinčiam namų ūkiui, tačiau paskolos suma ir likutis dalijami proporcingai pagal gaunamas draudžiamąsias pajamas. Jei nė vienas iš tokių namų ūkių negauna draudžiamųjų pajamų, paskolos suma ir likutis dalijami iš ją gavusių namų ūkių skaičiaus.

Paskolos įsipareigojimų vykdymas laikomas vėluojančiu, jeigu įmokos nemokamos ilgiau nei 60 dienų.

Apžvalgoje naudojami 2011–2019 m. trečiojo ketvirčio PRDB duomenys yra nepalyginami su ankstesnių laikotarpių duomenimis, nes 2011 m. lapkričio mėn. įsigaliojo PRDB tvarkymo taisyklių pakeitimai (sumos riba, nuo kurios reikia pranešti apie paskolą, sumažėjo nuo 14,5 tūkst. iki 300 Eur). Lentelėse ir paveiksluose minėto laikotarpio duomenys pateikti kitos spalvos fone. 2015 m. eurui tapus Lietuvos nacionaline valiuta, į duomenų bazę papildomai įtrauktos paskolos, ne mažesnės negu 200 Eur. Dėl šios priežasties iki 2015 m. skelbtose apžvalgose skelbti rodikliai nėra išsamiai palyginami. Be to, 2016 m. duomenis į PRDB pradėjo teikti vartojimo kredito davėjai ne kredito įstaigos (įskaitant tarpusavio skolinimo platformas), todėl vartojimo paskolų duomenys yra nepalyginami su ankstesnių laikotarpių duomenimis.

Dėl metodikos skirtumų šios apžvalgos rodikliai nevisiškai sutampa su pinigų finansų įstaigų balanso, palūkanų normų ir kredito įstaigų finansinės atskaitomybės duomenimis.

Šios apžvalgos priedą su duomenų lentelėmis *Excel* formatu galite rasti Lietuvos banko interneto [svetainėje](#).

APŽVALGOS REZULTATAI

2019 m. pirmąjį–trečiąjį ketvirčiais paskolų turinčių namų ūkių finansinė padėtis gerėjo – gaunamų draudžiamųjų pajamų vidutinės sumos augo sparčiau nei prisiimti įsipareigojimai.

2019 m. trečiąjį ketvirtį, palyginti su 2018 m. atitinkamu laikotarpiu, vidutinės draudžiamosios pajamos padidėjo 9,8 proc. Reikšmingai augo darbo užmokestis, jis per metus vidutiniškai pakilo 10,1 proc. Turimi įsipareigojimai taip pat augo sparčiai, tačiau šiek tiek lėčiau nei pajamos – bendras paskolų likutis per metus padidėjo 9,4 proc., o paskolų grąžinimui skiriamų pajamų dalis sudarė beveik ketvirtadalį gaunamų draudžiamųjų pajamų (1,1 proc. p. mažiau nei 2018 m. atitinkamu laikotarpiu). Vertinant vidutinių pajamų pasiskirstymą pagal paskolų rūšį, kaip ir anksčiau, didžiausia vidutinė draudžiamųjų pajamų suma teko namų ūkiams, turintiems finansinės nuomos (lizingo) paskolas, o mažiausia – vartojimo paskolų gavėjams (žr. 1 pav.).

Nors namų ūkių turimų paskolų vertė augo, jų skaičius per metus sumažėjo 1,3 proc. 2019 m. trečiojo ketvirčio pabaigoje Lietuvos namų ūkių turimų paskolų skaičius sudarė 1,3 mln., o jų vertė – beveik 9,9 mlrd. Eur. Didžiausią įtaką vertės padidėjimui turėjo aktyvus hipotekos paskolų teikimas, dėl to 5,2 proc. p. išaugo viso paskolų portfelio vertė. Paskolų skaičiaus susitraukimui įtaką darė vartojimo ir kitų paskolų skaičiaus sumažėjimas (atitinkamai 2 ir 4,8 %). Paskolų pasiskirstymas pagal skaičių reikšmingai nekito – ir toliau didžiausią dalį (47 %) sudarė namų ūkiams suteiktos vartojimo paskolos. Hipotekos paskolos, t. y. paskolos būstui įsigyti bei kitos paskirties paskolos, užtikrintos nekilnojamoju turtu, siekė beveik 19 proc. visų namų ūkių turėtų paskolų. Finansinė nuoma (lizingas) sudarė truputį daugiau nei 3, o kitos paskolos ir kreditai¹ – 31 proc. visų namų ūkių paskolų. Atsižvelgiant į paskolų vertę, reikšmingiausia dalis (84 %) teko hipotekos paskoloms, jų vertė 2019 m. trečiojo ketvirčio pabaigoje sudarė 8,3 mlrd. Eur, t. y. 8,6 proc. daugiau nei prieš metus.

Analizuojamu laikotarpiu gyventojai skolinosi rečiau, tačiau didesnėmis sumomis. Per 2019 m. pirmus tris ketvirčius namų ūkiams buvo suteikta 300 tūkst. naujų paskolų ir tai buvo 9,7 proc. mažiau nei atitinkamu laikotarpiu 2018 m. (žr. 2 pav.). Bendras paskolų skaičius daugiausia sumažėjo dėl 21 proc. kritusio suteiktų naujų kitos paskirties paskolų skaičiaus. Taip pat mažėjo suteiktų naujų vartojimo ir finansinės nuomos (lizingo) paskolų skaičius (atitinkamai 7,7 ir 11 %), tačiau 2,8 proc. paaugo naujų hipotekos paskolų skaičius. Nepaisant to, bendra suteiktų naujų paskolų namų ūkiams vertė per 2019 m. pirmus tris ketvirčius buvo 1,8 proc. didesnė nei atitinkamu laikotarpiu prieš metus ir sudarė 1,6 mlrd. Eur, iš jų 1 mlrd. Eur teko naujoms hipotekos paskoloms, jų vertė taip pat didėjo sparčiausiai (3,6 %) (žr. 3 pav.).

Didėjo suteikiamų naujų paskolų vidutinė vertė, tačiau paskolų grąžinimo terminai reikšmingai nekito. Per 2019 m. pirmus tris ketvirčius labiausiai padidėjo vidutinė finansinės nuomos (lizingo) paskolų pradinė suma, nurodyta sutartyje (žr. 4 pav.). Ji, palyginti su 2018 m. atitinkamu laikotarpiu, vidutiniškai paaugo 1,8 tūkst. ir sudarė 14,4 tūkst. Eur. Taip pat šiek tiek padidėjo naujų hipotekos (0,4 tūkst. Eur) ir vartojimo (0,2 tūkst. Eur) paskolų vidutinės vertės, jos sudarė atitinkamai 54,7 ir 2 tūkst. Eur. Vertinant paskolų trukmę, per 2019 m. pirmus tris ketvirčius suteiktų naujų hipotekos paskolų vidutinė svartinė grąžinimo trukmė sudarė 25 m. 1 mėn., finansinės nuomos (lizingo) – 5 m. 3 mėn., vartojimo paskolų – 4 m. 1 mėn., o kitų paskolų – 4 m. 4 mėn. Palyginti su 2018 m. atitinkamu laikotarpiu, 1 mėn. ilgėjo tik vartojimo paskolų trukmė, kitų paskolų grąžinimo terminai nepakito (žr. 5 pav.).

Vidutinis per 2019 m. tris ketvirčius suteiktų naujų hipotekos paskolų ir įkeisto nekilnojamojo turto vertės santykis sudarė 80,5 proc. ir buvo 2,7 proc. p. didesnis nei prieš metus (žr. 6 pav.).

Bendras hipotekos paskolų likutis 2019 m. trečiojo ketvirčio pabaigoje sudarė 8,3 mlrd. Eur, o bendra užtikrinimo priemonių vertė (įskaitant ir kitą nei nekilnojamojo turtą) buvo dvigubai didesnė ir siekė šiek tiek daugiau nei 17 mlrd. Eur. Namų ūkių, turinčių hipotekos paskolas ir kredito įstaigoms įkeitusių mažesnės vertės turtą nei likusi mokėti paskolos vertė, skaičius nagrinėjamu laikotarpiu sudarė 13,6 tūkst., t. y.

¹ Kitos paskolos ir kreditai apima paskolas, suteiktas namų ūkiams kitais tikslais nei vartojimui ir būstui įsigyti, pavyzdžiui, verslui, profesinei veiklai, mokymuisi ir pan.

6,6 proc. visų hipotekos paskolas turėjusių namų ūkių. Šių namų ūkių įkeisto turto vertė sudarė truputį daugiau nei 339 mln., o jų įsipareigojimai kredito įstaigoms – 550 mln. Eur.

2019 m. trečiojo ketvirčio pabaigoje didžiausia turimų paskolų vertė priklausė namų ūkiams, kurių suaugusių narių amžiaus vidurkis svyravo nuo 35 iki 39 m. Šiai amžiaus grupei priklausė beveik ketvirtadalis (23,7 %) visų paskolų vertės ir 14,5 proc. viso paskolų skaičiaus. Pagrindinė to priežastis yra ta, kad būtent šiai amžiaus grupei teko daugiausia hipotekos paskolų (25,3 %), kurių vertė yra didžiausia. Vertinant per 2019 m. tris ketvirčius suteiktų naujų paskolų pasiskirstymą, daugiausia hipotekos paskolų teko gyventojams, priklausantiems 25–29 m. amžiaus grupei (27,4 %), nors didžiausia šių paskolų vertė (29,5 %) priklausė 30–34 m. amžiaus grupės namų ūkiams (žr. 7 pav.). Vartojimo ir kitos paskirties paskolos buvo populiareesnės taip pat tarp jaunesnio (25–29 m.) amžiaus namų ūkių, jiems teko atitinkamai 14,8 ir 23,1 proc. suteiktų naujų šių paskolų skaičiaus, o finansinės nuomos (lizingo) – tarp 35–39 m. amžiaus grupei priklausančių namų ūkių. Pastariesiems teko 18 proc. suteiktų naujų šio segmento paskolų skaičiaus.

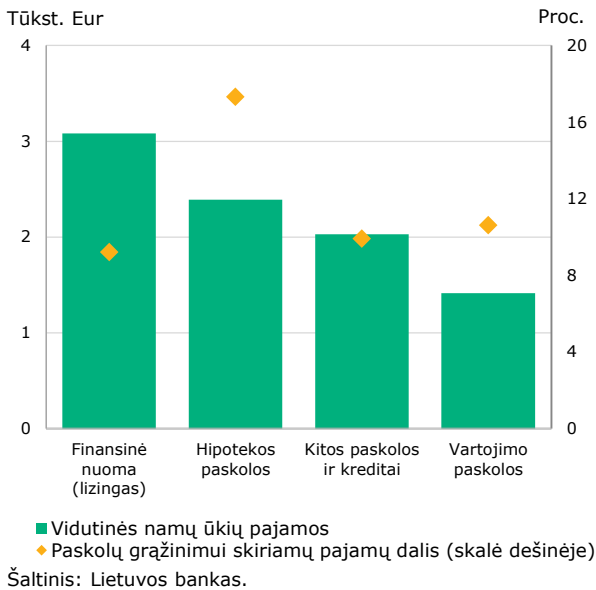
Vėluojamų gražinti paskolų² dalis 2019 m. trečiąjį ketvirtį sudarė 1,9 proc. visų paskolų vertės ir buvo 0,16 proc. p. mažesnė nei prieš metus (žr. 8 pav.). Didžiausia vėluojamų gražinti paskolų dalis teko vartojimo paskoloms, ji sudarė 5,7 proc. visos šio segmento paskolų vertės. Finansinės nuomos (lizingo) vėlavimai sudarė 0,4, hipotekos – 1,5, o kitų paskolų – 3,9 proc. bendros šių paskolų vertės pagal atitinkamus segmentus. Vertinant pagal paskolų skaičių, bendra vėluojamų gražinti paskolų dalis siekė 5,8 proc. Dažniausiai buvo vėluojama gražinti vartojimo (7,4 %) ir kitos paskirties (4,9 %) paskolas. Kur kas rečiau vėlavimų pasitaikė finansinės nuomos (lizingo) ir hipotekos paskolų segmentuose – pavėluotų paskolų dalis sudarė atitinkamai 1,9 ir 3,3 proc. paskolų skaičiaus. Palyginti su 2018 m. atitinkamu laikotarpiu, pradelstų paskolų skaičiaus dalis paskolų portfelyje sumažėjo visose paskolų kategorijose. Kita vertus, matomas pradelstų vartojimo paskolų vertės dalies išaugimas, t. y. 1,8 proc. p. didesnė nei ankstesniais metais.

² Ilgiau kaip 60 d. pradelstos paskolos.

1 PRIEDAS. KREDITO IR NAMŲ ŪKIŲ FINANSINĖS BŪKLĖS TENDENCIJOS

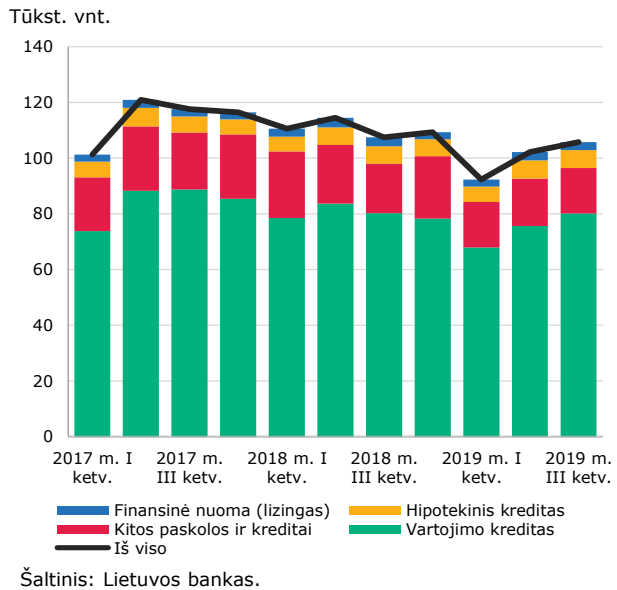
Vidutiniškai didžiausias pajamas gauna namų ūkiai, turintys finansinės nuomos (lizingo) paskolas

1 pav. Namų ūkių vidutinių mėnesio pajamų ir paskolų gražinimui skiriamų pajamų pasiskirstymas pagal paskolų rūšį

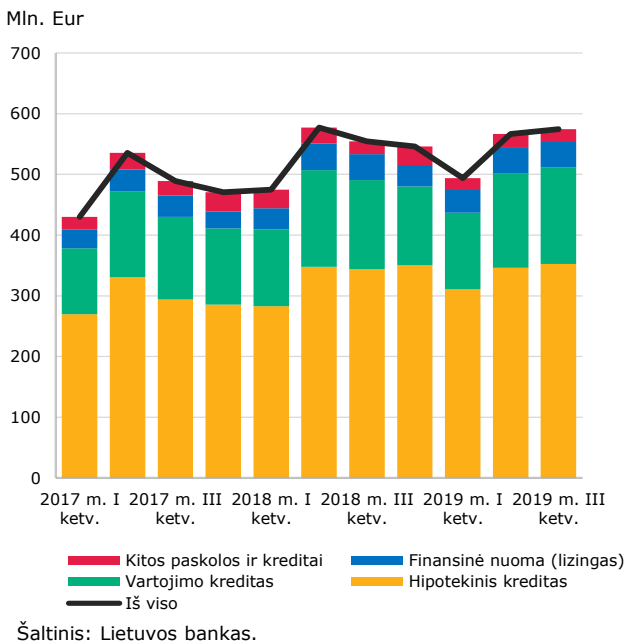
Suteiktų naujų paskolų skaičius traukėsi

2 pav. Per ketvirtį suteiktų paskolų skaičius pagal paskolos rūšį

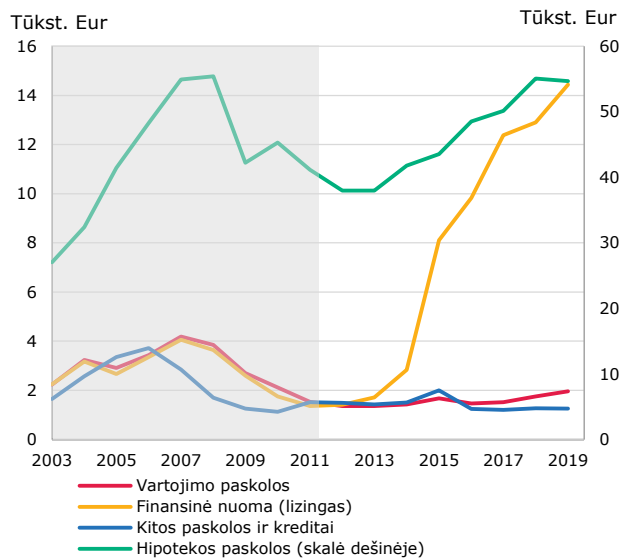
Nors naujų paskolų skaičius sumažėjo, suteiktų naujų paskolų vertė išaugo

3 pav. Per ketvirtį suteiktų paskolų vertė pagal paskolos rūšį

Hipotekos paskolų vidutinė pradinė suma tebebuvo istoriškai didelė, tačiau reikšmingai nekito, augo finansinės nuomos (lizingo) ir vartojimo paskolų sumos

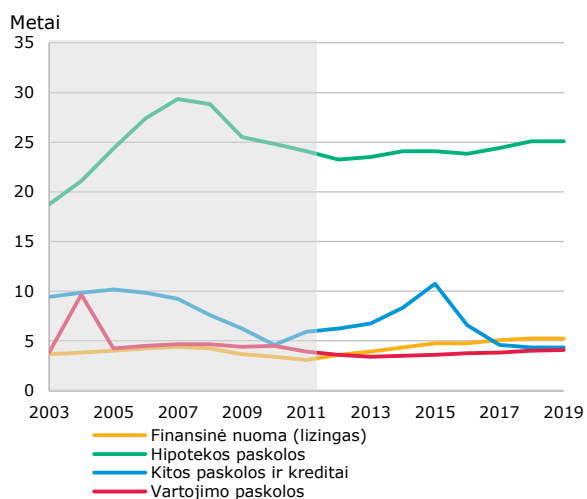
4 pav. Vidutinis per metus suteiktų paskolų dydis

Pastaba: skirtingame fone esančių laikotarpių duomenys nepalyginami dėl metodinių pasikeitimų, o 2011 ir 2012 m. duomenys turi būti lyginami su atsarga (žr. Metodikos pastabas). 2019 m. pateikiami trijų ketvirčių duomenys.

Suteiktų naujų paskolų vidutinės paskolų trukmės reikšmingai nekito

5 pav. Vidutinis svertinis suteiktų naujų paskolų gražinimo laikotarpis

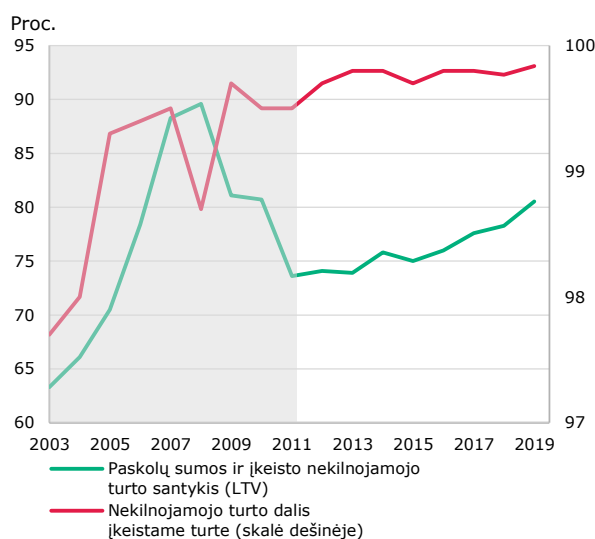

Šaltinis: Lietuvos bankas.

Pastaba: skirtingame fone esančių laikotarpių duomenys yra nepalyginami dėl metodinių pasikeitimų, o 2011 ir 2012 m. duomenys turi būti lyginami su atsarga (žr. Metodikos pastabos). Pateikiami kiekvienų metų trijų ketvirčių duomenys.

Išaugo suteiktų naujų hipotekos paskolų ir įkeisto nekilnojamojo turto vertės santykis

6 pav. Per metus suteiktų naujų hipotekos paskolų užtikrinimas turtu

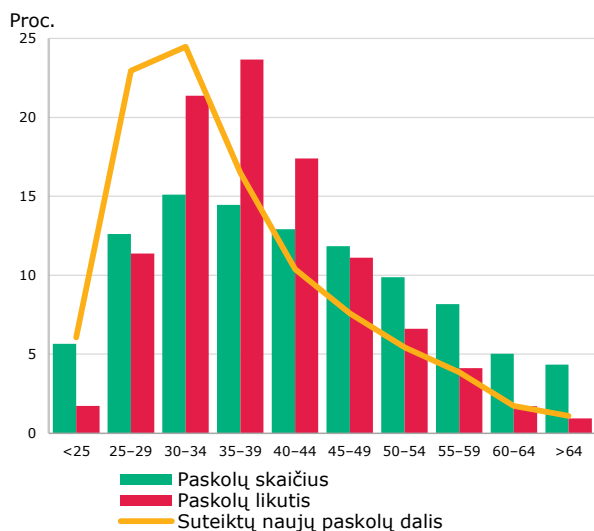

Šaltinis: Lietuvos bankas.

Pastaba: skirtingame fone esančių laikotarpių duomenys yra nepalyginami dėl metodinių pasikeitimų, o 2011 ir 2012 m. duomenys turi būti lyginami su atsarga (žr. Metodikos pastabos). 2019 m. pateikiami trijų ketvirčių duomenys.

Per 2019 m. tris ketvirčius didžiausia suteiktų naujų paskolų vertė teko 30–34 m. amžiaus paskolų gavėjams

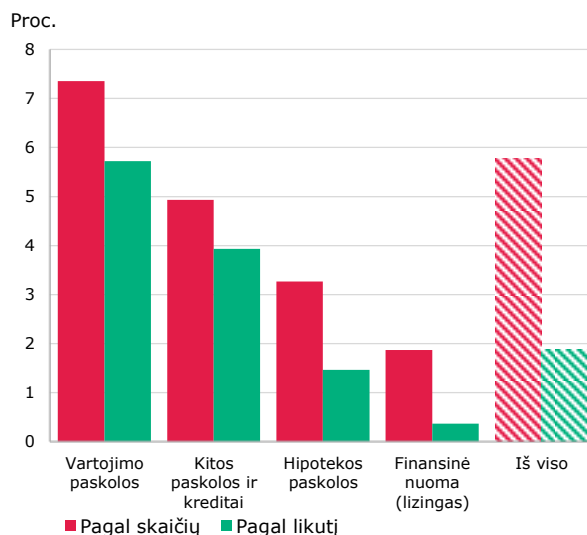
7 pav. Paskolų skaičiaus ir vertės (2019 m. III kv. pabaigoje) ir per 2019 m. tris ketvirčius suteiktų naujų paskolų vertės pasiskirstymas pagal vidutinį suaugusių namų ūkio narių amžių

Šaltinis: Lietuvos bankas.

Pagal skaičių ir likutį daugiausia vėluojama gražinti vartojimo, o mažiausiai – finansinės nuomos (lizingo) paskolas

8 pav. Paskolų, už kurias vėluota mokėti įmokas, skaičiaus ir likučio dalys 2019 m. trečiąjį ketvirtį

Šaltinis: Lietuvos bankas.